

А. Жаборюк

ІСТОРИЧНІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ХУДОЖНІ СТИЛІ

Деталізована програма спецкурсу

Одеса
«Астропринт»
2005

ББК 87.812.282(4)4/5в4
Ж126
УДК 82-1/-9:7.03:111.852(4)“04/18”(073)

Ж $\frac{4901000000}{318-2005}$ Без оголош.

© А. Жаборюк, 2005

Вступ

Мета і зміст спецкурсу «Історичні європейські художні стилі», його місце серед інших теоретичних дисциплін, які читаються студентам філологічних факультетів університетів.

Важливість і актуальність ознайомлення студентів-філологів з історичними художніми стилями, які послідовно змінювали один одного в процесі розвитку європейського мистецтва. Значення спецкурсу для поглиблення теоретичної підготовки студентів, розширення їх загальнокультурного кругозору, виховання у них навичок ідейно-естетичного аналізу творів мистецтва.

Огляд основних праць з проблем спецкурсу.

Художній стиль як естетична категорія

Термін «стиль», його походження. Різні значення поняття «стиль». Стиль як естетична категорія — основне значення поняття «стиль». Співвідносність стилю з іншими естетичними категоріями: зміст і форма, образна система, композиція і сюжет, художня мова (засоби і прийоми зображення) тощо.

Стиль як «форма форм, спільна форма для багатьох окремих форм» (Ю. Б. Віппер).

Інтегруюча функція стилю як категорії, що об'єднує всі формальні елементи художньої структури з ідейно-естетичним змістом і характеризує неповторну своєрідність творів мистецтва.

Змістовні структурні елементи (ідея, тема, сюжет, образи) як стильотворчі фактори. Формальні елементи художньої структури (композиція, мова, художні засоби і прийоми) як носії стилю.

Найважливіші стильові категорії, якими визначається належність твору мистецтва до того чи іншого стилю: а) співвідносність об'єктивного і суб'єктивного в творах мистецтва; б) співвідносність зображення і вираження; в) наявність чи відсутність умовності; г) тяжіння до строго вираженої чи довільної форми; д) симетричність чи асиметричність; е) розмір творів мистецтва (монументальне мистецтво чи камерне); ж) перевага динаміки чи статичності.

Різні рівні стилю як естетичної категорії: індивідуальний стиль митця; стиль конкретного твору; стиль певного мистецького напрямку, течії;

національний стиль; історичний художній стиль.

Історичний художній стиль як сукупність типових особливостей мистецтва конкретної історико-культурної доби. Послідовна зміна історичних художніх стилів в процесі розвитку європейського мистецтва під впливом історичних та історико-культурних обставин. Кон Вінер про внутрістильові чинники, під впливом яких протікають процеси зміни стилю (постійна боротьба двох протилежних тенденцій: прагнення до конструктивізму — з одного боку і прагнення до естетизму, декоративізму — з іншого боку.

Історичні художні стилі доби Середньовіччя

Середньовіччя як важливий етап розвитку європейської цивілізації. Заперечення традиційного погляду на Середньовіччя як на «глухі», «темні» століття, як на втілення мракобісся і релігійного фанатизму.

Світогляд людини Середньовіччя як визначальний фактор, що впливав на розвиток культури і мистецтва. «Великий ланцюг буття» як середньовічна концепція Всесвіту. Стосунки середньовічної людини з Богом, природою, ставлення до вічності і смерті, до праці, власності, багатства, до жінки, дітей. Особливості побуту, інтимних стосунків у добу Середньовіччя. Середньовічне місто як осередок економічного, суспільного і культурно-мистецького життя. Сміхова культура Середньовіччя, її вплив на розвиток культурно-мистецьких процесів.

Історичні художні стилі Середньовіччя: візантійський стиль, романський стиль, готика.

Візантійський стиль

Історичні умови виникнення і розвитку візантійського стилю. Особливості державного устрою Візантії — найбільшої і наймогутнішої держави доби раннього Середньовіччя. Еволюційний шлях переходу від рабовласницького устрою до феодального.

Основні чинники, що впливали на становлення і розвиток візантійської культури і мистецтва: а) богословське вчення про два світи (духовний, божественний і земний матеріальний) як основа середньовічної естетичної концепції; б) вплив філософських ідей ісихазму; в) антична (еллінська) культура як база, на якій формувалася візантійська культура і мистецтво. Трансформація античних традицій у відповідності з християнським вчен-

ням.

Визначальні риси візантійського стилю: домінування релігійної (християнської) тематики і проблематики; монументальність і синтетизм образів; дематеріалізація і площинність зображення; урочистість пафосу; висока професійна майстерність.

Особливості прояву візантійського стилю в різних видах мистецтва:

Архітектура. Античні традиції у візантійській архітектурі перших століть існування Візантійської держави. Прагнення до створення грандіозних споруд з метою прославлення імператорської влади і християнської церкви. Софія Константинопільська як найвидатніша архітектурна споруда доби раннього Середньовіччя, трансформація в ній античних будівельних традицій. Христово-купольний храм — основний тип храмової архітектури візантійського стилю, розповсюдження його на весь регіон православного світу. Київська Софія як типовий зразок христово-купольного храму.

Живопис. Монументальні настінні розписи в культових і світських спорудах (мозаїки і фрески), іконопис і книжкова мініатюра як основні види малярського мистецтва візантійського стилю. Повне підпорядкування мозаїчних і фрескових зображень пропаганді релігійного християнського вчення. Монументальність і символічний характер образів, площинність зображення, виняткове багатство і розкіш як основні риси монументальних настінних зображень. Цілковите підпорядкування монументальних розписів архітектурі.

Мозаїчні зображення у церкві Сан-Віте (Равенна, Італія), в церкві монастиря у Дафні поблизу Афін, настінні розписи в Київській Софії як типові зразки візантійського монументального стилю.

Іконопис — основний вид образотворчого мистецтва візантійського стилю. Унікальний характер ікони як твору мистецтва, визначальні риси візантійського іконопису. Трансформація візантійського стилю в українському іконописі XII–XIV ст.

Література Візантії. Домінування релігійної тематики і проблематики. Провідні жанри: церковні гімни (поезія) і життя святих (проза). Світська література як своєрідна суміш історії, філософії, права, теології, природничих наук, риторики. Михайло Псел як один з найвидатніших візантійських митців слова, у творчості якого особливо яскраво проявився стиль візантійського словесного мистецтва. Візантійський стиль і його трансформація в літературі й мистецтві Руси-України. Жанр літопису в українській літературі XI–XIV ст. як характерний зразок літератури візантійського стилю.

Романський стиль

Романський стиль як художня система, що в XI–XIII ст. охопила більшість країн Західної і Центральної Європи, в яких панівною релігією був католицизм.

Походження терміну «романський стиль». Основні чинники, на основі яких формувався романський стиль: а) художні традиції античної (римської) культури, які на той час уже міцно вкоренилися в середовищі романізованого населення Галії і Іспанії; б) культурні і мистецькі традиції племен, які здавна жили на території Західної Європи (кельти); в) культурні і мистецькі традиції германців, які поселилися на території Західної і Центральної Європи в результаті Великого переселення народів; г) вплив культурних і мистецьких традицій Візантії.

Історичні обставини, в яких формувався романський стиль: феодалні війни, гострі соціальні конфлікти, хрестові походи, глобальний контроль над духовним життям суспільства з боку католицької церкви.

Дороманське мистецтво (VI–X ст.) — початковий етап формування романського стилю, стисла його характеристика.

Конструктивність, суворість, простота і ясність форм, суворе велич, мінімальність прикрас як визначальні особливості романського стилю. Заперечення традиційної точки зору на романський стиль як на примітивний, мало художній.

Архітектура — провідне мистецтво романської доби. Храм (церква) св. Хадехарда (XII ст.) і собор у Вормсі (XI–XIII ст., Німеччина) — типові споруди романської культової архітектури. Замок феодала як основний тип світської архітектури романського стилю.

Стилістичні особливості романської скульптури (тісна прив'язаність до архітектурних форм, перевага рельєфних зображень над окремими статуями, суворість облич і слабка індивідуалізація образів, — риси, що відповідали суворій урочистості романської архітектури і загальному духові доби). Рельєфні композиції «Темна вечір» (церква Сен Поль у м. Іссурі, Франція), «Розп'яття» (Кельнський собор, Німеччина), скульптурна група в соборі м. Наумбург (Німеччина), як типові зразки романської скульптури.

Фрескові розписи в церковних спорудах і книжкова мініатюра — основні види романського малярства, визначальний вплив на його розвиток візантійських художніх традицій. Прикладне мистецтво романської доби, перевага в ньому творів культового призначення. Конструктивність, доцільність як основні риси творів візантійського прикладного мистецтва.

Література романської доби. Народно-героїчний епос як основний

жанр літератури романського стилю. «Пісня про Роланда» (Франція), «Пісня про Сіда» (Іспанія), «Пісня про Нібелунгів» (Німеччина) — найхарактерніші зразки народно-героїчного епосу. Монументальність, гіперболізація, наявність елементів фантастики, героїзація образів — характерні риси романської літератури, відповідність їх суворому духові доби.

Рицарська куртуазна поезія як унікальне явище літератури романської доби, стисла характеристика творчості трубадурів і мінензінгерів.

Наявність елементів романського стилю в українському мистецтві XI–XIII ст. («Слово о полку Ігоревім»).

Готичний стиль

Термін «готика», його походження. Хронологічні рамки готичного стилю (XIII–XV ст.). Суспільно-історичні та ідеологічні передумови формування готичного стилю: становлення і утвердження централізованих держав, зростання міст — центрів антифеодальної опозиції, вихід на арену суспільного життя нових сил — городян і придворно-рицарських кіл, заснування університетів — центрів культурного життя.

Франція і Німеччина як основні регіони, в яких формувався готичний стиль. Заперечення традиційних тверджень про готику як про явище суто німецьке.

Інтенсивний розвиток всіх основних видів мистецтва в готичну добу при повному домінуванні архітектури. Прагнення до створення грандіозних мистецьких ансамблів, до охоплення і відображення життя у всіх його складностях і суперечностях.

Романський стиль як база, на якій формувався готичний стиль, паралельний розвиток і переплетення обох стилів в процесі формування і визрівання готики. Три етапи розвитку готичного стилю: рання, зріла і пізня готика.

Архітектура — основний і інтегруючий вид мистецтва готики. Готичний собор — грандіозне мистецьке творіння доби, найповніше втілення в ньому уявлень середньовічної людини про будову Космосу. Кон-Вінер про готичний собор («політ душі за межі земного»).

Символічний зміст структурних елементів готичного собору. Собор Паризької Богоматері як типовий зразок раннього готичного собору. Собор у Реймсі (Франція) і собор у Кельні (Німеччина) як типові зразки (відповідно) зрілої і пізньої готики. Структурна і стилістична характеристика готичного собору, якісна відмінність його від собору романського.

Віктор Гюго про готичний собор («велика і нерушима книга історії») та про місце і роль архітектури в історії світової культури.

Готична скульптура — новий етап у розвитку мистецтва пластики. Психологізм, одухотвореність, відчутна індивідуалізація образів, надмірна експресивність у передачі рухів людського тіла — основні риси готичних скульптурних образів.

Вітраж як своєрідний жанр готичного малярства.

Література готичної доби. Основні жанри: лицарський роман, фавль, шванки, містерія, міракл, мораліте, фарс, їх стисла характеристика. Лірика вагантів як своєрідний етап розвитку середньовічної ліричної поезії.

Підсумкова характеристика середньовічного мистецтва, репрезентованого візантійським, романським і готичним стилями:

1. Середньовічне мистецтво — важливий етап на шляху розвитку європейської цивілізації. Багатство ідей, високохудожність образів, велика увага до духовного життя людини.

2. Масштабність, тяжіння до розроблення складних тем, до створення грандіозних мистецьких ансамблів.

3. Синтетичний характер середньовічного мистецтва; архітектура як провідний, інтегруючий його характер.

4. Богословське учення про дві реальності: духовну (божественну) і плотську (земну) як філософська основа естетики середньовіччя.

5. «Розп'яття» (змучене тортурами, мертве тіло Христа) як найвищий ідеал середньовіччя.

6. Священна історія — основне джерело тем, сюжетів, мотивів середньовічного мистецтва, абстрактний, символічний характер його образної мови.

7. Анонімний і колективний характер середньовічного мистецтва.

Все сказане вище стосується всіх трьох середньовічних стилів — візантійського, романського і готичного. Разом з тим, кожен з названих стилів мав свої характерні особливості. Митці, які репрезентували ці стилі, вирішували художні завдання у відповідності з естетичними принципами того конкретного мистецтва, в якому протікала їхня творчість.

Історичні художні стилі нового часу

Ренесанс

Ренесанс (Відродження) — перехідна доба від культури Середньо-віччя до культури Нового часу. Походження терміну «ренесанс». Хронологічні рамки доби Ренесансу (XIV-XVI ст.).

Передумови Ренесансу: а) зародження буржуазних відносин; великі наукові відкриття; в) криза релігійної форми ідеології і створення засад секулярного світогляду.

Пантеїзм, антропоморфічна концепція Всесвіту, гуманізм як філософська й ідеологічна база Відродження. Основні риси Відродження: секулярне (мирське) світобачення, ствердження свободи й гідності людської особистості, реалістична в своїй основі художня творчість.

Італійське Відродження

Італія як батьківщина Відродження. Чотири етапи італійського Відродження: Проторенесанс (остання третина XIII ст. — XIV ст.), Раннє Відродження (XV ст.), Високе Відродження (90-ті рр. XV — перша третина XVI ст.), Пізнє Відродження (40-ві рр. XVI — поч. XVII ст.).

Основні риси італійського Відродження: антропоморфізм, синтетичний реалізм, звернення до античних традицій.

Література італійського Відродження. Данте Аліг'єрі — останній поет Середньовіччя і перший поет Нового часу. «Божественна комедія» як перший прояв ренесансної літератури.

Петрарка — перший гуманіст італійського Відродження, основоположник нової європейської лірики. Стисла характеристика «Книги пісень» («Канцоньєре»).

«Декамерон» Боккаччо — перший твір реалістичної європейської прози. Поема Аріосто «Несамовитий Роланд» як вершина італійської ренесансних ідей в європейській літературі.

Архітектура італійського Відродження. Антропоморфізм (співрозмірність архітектурної будівлі з людиною), повернення до традицій античної спадщини — визначальні риси італійської ренесансної архітектури. Собор св. Петра і Капіталійський майдан у Римі як типові зразки архітектури італійського Відродження.

Італійська Ренесансна скульптура. Ренесанс — доба «реа-білітації» образотворчих мистецтв, зокрема скульптури і малярства. Повернення скульптури до своєї античної основи — окремої статуї або групи статуй, не прив'язаних до архітектури.

Звернення скульпторів (поряд з традиційними релігійними образами) до зображення реальних людських особистостей (правителів, кондотьєрів тощо), поява нового скульптурного жанру — жанру світського портрета.

Творчість Мікеланджело — вершина досягнень італійської ренесансної скульптури. Стисла характеристика скульптурних образів Мікеланджело «Давид» і «Мойсей». Виразність силуетів, чіткість контурів, ясне

членування частин тіла, психологізм, помітна гіперболізація і героїзація образів — характерні риси творчості видатного скульптора.

Могутній зліт ренесансного італійського малярства, репрезентовано-го такими геніальними митцями, як Леонардо да Вінчі, Рафаель, Тиціан, Джорджоне, Караваджо та ін., кожен з яких мав своє неповторне творче обличчя. Глибока одухотвореність й інтелектуальне багатство образів Леонардо; виняткова гармонійна ясність зображень Рафаеля; різноманітність і виразність емоційного виявлення у творах Тиціана; відчутний реалізм і демократизм Караваджо — риси, які обезсмертили творіння цих геніальних майстрів пензля.

Основні жанри італійського малярства: монументальна фрескова композиція, станкова картина. Зародження історичного жанру і жанру малярського портрета.

Синтетичний реалізм — творчий метод митців італійського Відродження.

Північне Відродження

Термін «Північне Відродження», його зміст.

Специфічність умов, у яких відбувалося Північне Відродження: спільність основних тенденцій і різні, національно обумовлені форми їх естетичного виявлення.

Гуманістичні ідеї Ульріха фон Гуттена та Еразма Роттердамського як ідеологічна основа Північного Відродження.

Відродження в Німеччині, його особливості, обумовлені Реформацією та Великою селянською війною. Причини короткотривалості німецького відродження (перших три десятиліття XVI ст.).

Альбрехт Дюрер як найвизначніший представник німецького Відродження. Типові образи людей Відродження в портретах і автопортретах митця. Двоїсте ставлення Дюрера до мистецтва: як до джерела знань і як до дару Божого. Настійні пошуки Дюрером математичних розрахунків з метою знайти ідеальні пропорції людського тіла, які привели його до висновків про необхідність створення синтетичних художніх образів. Вплив на Дюрера ідей італійського Відродження. Графічні цикли з «Апокаліпсису» і «Чотири апостоли» — найвизначніші твори митця, в яких знайшли найповніше втілення ідеї Північного Ренесансу.

Матіас Грюневальд і його «Ізенгеймський вівтар» як класичний зразок ренесансного німецького малярства. Виняткова емоційність образів, драматична напруженість композиційних рішень, інтенсивність кольорів — характерні особливості індивідуального стилю М. Грюневальда.

Гуманістичне трактування людських образів у картинах і портретах Ганса Гольбаха Молодшого.

Відродження в Нідерландах. Відсутність радикального розриву з мистецтвом готики, загострений інтерес до реального світу, велика увага до народних традицій і соціальних проблем як характерні риси нідерландського Відродження.

Архітектура нідерландського Відродження як віртуозне перетлумачення готичних форм. Ратуша в Антверпені — типовий зразок нідерландської ренесансної архітектури.

Живопис Нідерландів доби Ренесансу як найвищий зліт національного художнього генія. Утвердження нового ідеалу людини (тверезої, пуританськи скромної, стриманої в почуттях, ділової, працьовитої) — одне з найважливіших завдань, яке стояло перед митцями Нідерландів.

Ван Ейк — основоположник нідерландського Відродження. Стисла характеристика «Гентського вівтаря» і парного портрету «Подружжя Адольфіні» — вершинних творів Ван Ейка.

Особливості Відродження у Франції, його спорідненість з італійським Відродженням, особливо помітна в архітектурі. Лувр як видатний твір французької і світової ренесансної архітектури. Ренесансні портрети Жана Фуке і Клуе Старшого.

Література французького Відродження. Франсуа Рабле і його роман «Гаргантюа і Пантагрюель» — одне з найбільших досягнень загальноєвропейської ренесансної літератури. П'єр Ронсар як продовжувач традицій Петрарки, один з перших видатних європейських поетів-ліриків.

Ренесанс в Іспанії. Особливості іспанського Ренесансу. Переплетення італійських і мавританських впливів в іспанській архітектурі. Ескоріал як одна з найвидатніших архітектурних споруд доби Відродження.

Іспанське ренесансне малярство. Переплетення реалізму з містикою як характерна особливість творчості Ель Греко — найбільшого іспанського маляра доби відродження. Творчість Ель Греко як своєрідний водорозділ між Відродженням і добою бароко.

Сервантес і Лопе де Вега — найвидатніші представники загальноєвропейської ренесансної літератури.

Особливості Відродження в Англії. Шекспір як унікальне явище світової літератури, яке не вкладається в рамки жодного з історичних художніх стилів.

Відродження в Україні. Зародження буржуазних відносин, розгортання національно-визвольного руху, вплив ідей гуманізму, що йшли з Заходу як соціальна і ідеологічна база українського Відродження.

Прояви ренесансних тенденцій в українській літературі (М. Смотрицький, З. Копистинський, І. Косів, А. Родивилівський, І. Голятовський, Х. Філарет та ін.).

Елементи ренесансного стилю в українській архітектурі (замки в Бережанах, Збараж, Підгірцях, будинок Корнякта, Каплиця Боїмів, ансамбль «Руська вулиця» у Львові та ін.).

В образотворчому мистецтві: поява світського портрету, увага до внутрішнього світу людини (портретні зображення князя К. Островського та членів його родини); пом'якшення образів святих, українізація типуажу, гармонізація композиції, увага до зображення реалій предметного світу ікономалярстві (ікони «Благовіщення з Самбора», «Богоматір і апостол Петро», твори І. Кондзелевича, І Рутковича та ін.).

Бароко

Бароко як нова історико-культурна доба в історії європейської цивілізації, що прийшла на зміну Відродженню. Походження терміну «бароко», хронологічні і територіальні рамки бароко.

Два погляди на бароко: а) власне як на стиль; б) як на широкий ідеологічний і культурний напрям, який охопив все духовне життя Європи загалом (філософію, теологію, мораль, право, архітектуру, прикладні і образотворчі мистецтва, музику, літературу). Асинхронічність стилю бароко, який в різних країнах в різний час виникав, розцвітав і занепадав.

Заперечення тверджень про суто регресивний, реакційний характер бароко як явища, породженого виключно Контрреформацією і феодальною реакцією, як відступ від Ренесансу. Бароко як продовження ряду суттєвих принципів і тенденцій Ренесансу на новому етапі культурного розвитку людства.

Суспільно-історичні умови виникнення бароко: а) винятковий драматизм історичних подій переломного для Європи XVII ст. («тридцятилітня» війна, буржуазні революції в Англії і Нідерландах, національно-визвольна війна українського народу проти феодально-католицької Польщі); б) нові великі наукові відкриття (Галілей, Паскаль, Торічеллі, Гобс, Бекон, Декарт, Лейбніц, Спіноза), які привели до кардинальних світоглядних змін.

Поворот від антропоцентризму Відродження до теоцентризму Середньовіччя. Пантеїзм як філософська основа бароко. Розуміння Природи як «великої книги, створеної для пізнання Бога».

Відчуття трагізму як визначальна риса духовної атмосфери доби бароко. Втрата ренесансної віри в божественну суть людини, у всемогутність

людського Розуму, в його спроможність пізнати тасмниці світу.

Відродження середньовічного інтересу до «потустороннього світу», містики, різного роду загадкових явищ (видінь, одкровень, сновидінь), які виникають підсвідомо, поза бажанням людини — в сні, забутті, мареннях тощо.

Настійні спроби ідеологів бароко примирити Розум з вірою. Паралельний розвиток двох форм пізнання: наукового, логічного і теологічно-природознавчого, який базувався на позалогічному (релігійному, містичному, символічному, емблематичному) мисленні.

Складність і суперечливість бароко, поєднання в його філософсько-ідеологічній концепції різко протилежних начал: реального і ірреального, земного і духовного («небесного»), абстрактного і конкретного, християнства і античності, чутливості і аскетизму.

Проголошення духовності єдиною надійною основою всього людського життя — найбільш цінний внесок бароко в скарбницю європейської і світової цивілізації.

Людина бароко, двоїтий характер її ставлення до найсуттєвіших життєвих проблем: вагання між життєлюбством і аскетизмом, прагненням до багатства чуттєвих, насолод і усвідомленням їх гріховності; розуміння краси як «відблиску Раю»; уявлення про світ як про відвічну боротьбу між добром і злом.

Визначальні риси бароко як мистецького стилю: а) загальне релігійне забарвлення творів мистецтва; б) інтерес до трагічних суперечностей дійсності, до проблем життя і смерті, тлінності і вічності, суєти і спокійної розміреності життєвої поведінки, до зображення буденного реального життя; в) тяжіння до великих форм, до універсальності, розмах задумів, широчінь постановки проблем, намагання цілісно змалювати світ, з'ясувати його основу; г) динамізм, підвищена емоційність, схильність до зображення незвичайного, нерідко — авантюрного, захоплення мотивами смерті, цвинтарів, середньовічних замків, тасмничих місячних ночей тощо; д) багатий арсенал художніх засобів, запозичених як у мистецтві готики, так і в поезії Ренесансу; е) широке застосування засобів алегорики, символіки, емблематики, гіперболізації з метою зображення абстрактних понять, явищ нематеріального, духовного світу; є) надмірна увага до форми, нерідко на шкоду змістові, замилювання мистецькою «грою», формальним експериментаторством для досягнення щонайбільшого художнього ефекту; ж) різкі контрасти світла і тіней, гіперболізація рухів і жестів персонажів, перевантаження декоративними мотивами, елементами прикрашення; з) інтеграційний характер бароко, здатність пристосовуватись до національ-

них особливостей, охоплення майже всіх видів мистецтв.

Виявлення характерних рис бароко в різних видах мистецтва:

Архітектура бароко. Основні риси: тяжіння до ансамблевої організації простору (будівництво міських і замських резиденцій, майданів, фонтанів, басейнів, паркових терас і т. п.); монументальність форм, схильність до асиметрії; велика роль скульптурного оздоблення, виняткова розкіш інтер'єрів, пишно прикрашених ліпленням, різьбленням, позолотою; намагання розширити інтер'єр з допомогою системи дзеркал і декоративних панно.

Джованні Берніні як зачинатель і один з найвидатніших представників архітектури бароко, стисла характеристика найкращого його творіння — колонади собору св. Петра в Римі.

Скульптура бароко. Найсуттєвіші риси: а) відновлення тісного зв'язку з архітектурою, втраченого в добу Ренесансу; б) широке розповсюдження і утвердження парадного портрета, внутрішня конфліктність образів портретованих; в) захоплення релігійною тематикою в скульптурних композиціях (зображення сцен чудес, видінь, надгробків тощо); г) гіперболізована динаміка і патетика, захоплення художніми афектами; майже ілюзорна передача фактури людського тіла, тканин, мережива тощо).

«Екстаз св. Терези» і «Портрет Людовика XIV» Джованні Берніні як типові зразки барокової скульптури.

Живопис бароко, найважливіші його особливості: а) тяжіння до багатопланових композицій, переважно на релігійну і міфологічну тематику; б) найпоширеніший тип творів — декоративні розписи (панно); в) замість почуття міри і ясності композиційних рішень, властивих творам Ренесансу, — порушення планів, відступ від прямої перспективи; г) явна перевага кольору над лінією (чіткістю малюнка); д) як і в бароковій скульптурі, — гіперболізований динамізм, патетика, прагнення афектів; е) змістовність і психологізм образів; є) поряд з виразними рисами реалізму — наявність елементів містики.

Іспанія і Фландрія як основні центри барокового живопису. Стисла характеристика творчості Хосе Рібери (Іспанія) і Рубенса (Фландрія) як найвидатніших представників живописного стилю бароко.

Література доби бароко. Найбільш характерні риси: а) тяжіння до монументальності, до великих форм, інтенсивний розвиток прози і сатири; б) прагнення до розробки складних тем, постановки важливих, глобальних проблем філософського змісту; в) як і в творах образотворчого мистецтва, переплетення реалізму з фантастикою, ідеалізації з натуралізмом; г) відчутний трагізм у трактуванні дійсності; д) підвищена емоційність, чуттєва напруженість образів; е) громіздкість композиції, детальна описовість,

риторична вишуканість стилю; є) захоплення символікою, емблематикою, ускладнений метафоризм; ж) надмірна вичурність тропів, поетичних фігур; захоплення експериментаторством в галузі форми, стилістичним «штукарством».

Епічна поема Дж. Мілтона «Втрачений Рай» як типовий твір літератури бароко.

Прикладне мистецтво стилю бароко, стисла його характеристика.

Українське бароко. Дискусії навколо «українського бароко», заперечення його існування ідеологами радянської доби.

Бароко як найхарактерніший вияв суті українського національного стилю.

Суспільно-історичні умови формування українського бароко (національно-визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмельницького проти польсько-шляхетського панування, боротьба православ'я з католицизмом).

Українське бароко як своєрідний синтез Ренесансу, бароко і рококо.

Три рівні українського бароко: високе (аристократичне), середнє (козацьке) і «низьке» (народне). Тісний зв'язок українського бароко зі словесним і образотворчим фольклором.

Більш «світлий», життєрадісніший характер українського бароко у порівнянні з бароко західноєвропейським, католицьким.

Патріотична і державна спрямованість українського бароко.

Виявлення основних рис українського бароко: а) в архітектурі (Брама Зборовського в Києві, будинок Лизогуба в Чернігові, церква св. Юра у Львові); б) в малярському мистецтві (творчість Івана Рутковича, Йова Кондзелевича, іконостаси в церкві с. Сорочинці, козацько-старшинські парадні портрети тощо); в) у графіці (гравюри І. Щирського, О. і Л. Тарасевичів); г) у літературі («Меч духовний» Л. Барановича, «Ключ розуміння» І. Галятовського, «Венец Христов» Л. Радивиловського, творчість І. Саковича, І. Величковського, Г. Сковороди та інших українських письменників XVII–XVIII століть).

Вплив естетичних принципів і стилістичних особливостей українського бароко на становлення і розвиток романтизму в українській літературі.

Класицизм

Класицизм як історико-культурний напрям і художній стиль, що прийшов на зміну бароко. Походження терміну «класицизм», хронологічні рамки класицизму, два етапи в його розвитку: класицизм доби абсолютизму (XVII ст., Франція) і «просвітительський» класицизм (XVIII ст.).

Історичні та історико-культурні умови виникнення класицизму, його джерела (античність і Високе італійське Відродження).

Рационалізм Декарта як філософське підґрунтя класицизму. Універсальний характер класицизму, охоплення ним всіх найважливіших мистецтв.

Визначальні риси класицизму, спільні для обох його етапів: а) орієнтація на естетичні норми античної класики і на досягнення митців Високого Відродження; б) розум як найвищий критерій художньої творчості, підпорядкування її розумним правилам, суворій дисципліні форми й змісту; в) дидактизм як основна соціальна функція мистецтва; д) ствердження ідеї торжества обов'язку над почуттями, бажаннями і прагненнями людини, підпорядкування особистих інтересів суспільним (державним, національним); е) античний принцип наслідування природі, трансформований у відповідності з його розумінням діячами Високого Відродження; є) сувора ієрархія та чіткі межі жанрів і стилів.

І. Вінкельман і Н. Буалло як теоретики класицизму.

Особливості просвітительського класицизму XVIII ст. (у співставленні з класицизмом XVII ст.): а) обширний регіон функціонування; б) Просвітительство як філософсько-ідеологічна база класицизму XVIII ст. (ствердження ідеї «освіченої монархії», критика абсолютизму і релігійного догматизму, пропаганда знань, науки, принципів загальнолюдської моралі); в) принципова і безкомпромісна боротьба з естетичними принципами бароко; г) реабілітація людських почуттів, визнання їх рівноправності з Розумом; д) критичне ставлення до суспільних вад, сатиричний погляд на існуючу дійсність.

Виявлення основних рис класицизму в різних видах мистецтва.

Архітектура класицизму. Визначальні риси: повна перевага світської архітектури над культовою, церковною; основні типи будівель: палаци, паркові ансамблі, будівлі державного і громадського призначення; наслідування античних зразків, звернення до античної ордерної системи; велична урочистість архітектурних образів у поєднанні з розумною ясністю; строгість архітектурних форм, продумана й спокійна їх гармонія; раціональна простота ордерної системи, математично вивірена рівновага мас, статика, спокій і велич.

Архітектурний ансамбль Версаля (Франція) як типовий зразок класицистичної архітектури.

Література класицизму. Звернення до естетичних ідеалів античності, наслідування давньогрецьких і давньоримських майстрів слова та видатних митців Ренесансу (Петрарка, Аріосто, Шекспір) як основоположний принцип літератури класицизму. «Поетика» Арістотеля, «Поетичне мистецтво»

Н. Буало, трактати з естетики М. Опіца, Дж. Драйдена як теоретичне підґрунтя класицистичної поетики.

Антична історія, міфологія, Старий і Новий Заповіти — основне джерело тем і сюжетів, що їх розробляли письменники-класицисти. Прагнення до створення сильних, героїчних характерів, втілення в них ідеї високого морального обов'язку перед суспільством і державою, торжества громадянського начала над началом особистим.

Нормативність поетики класицизму, строга ієрархія літературних жанрів, поділ їх на «вищі» (трагедія, героїчна поема, ода) і «нижчі» (комедія, байка, сатира, прозові жанри).

Дидактизм як основна функція літератури класицизму. Схематизм і однобічність людських образів як носіїв певної ідеї, певної домінантної риси людського характеру.

Різка зміна естетичних смаків порівняно з літературою бароко, перехід від «важкого», переобтяженого тропами і фігурами стилю до чіткого і ясного висловлення думки, прозорості і гармонійної врівноваженості композиції.

Бурхливий розвиток театрального мистецтва і драматургії. Висока трагедія як провідний жанр драматургії класицизму, суворе дотримання в ній закону «трьох єдностей»: часу, місця і дії. Трагедії Корнеля («Сід», «Горацій») і Расіна («Андромаха», «Федра» та ін.) як неперевершені зразки стилю класицизму.

Мольєр і розвиток класицистичної комедії.

Образотворче мистецтво класицизму. Провідна роль історичного жанру; антична історія, міфологія і Біблія як основне джерело тематики. Люди сильних характерів і величних вчинків — основні герої історичних полотен класицистичного малярства.

Замість декоративних настінних розписів, які домінували в мистецтві бароко, — утвердження станкової картини. Відновлення ренесансного почуття міри і ясності композиційного рішення, втрачених у добу бароко, строге дотримання прямої перспективи. Перевага статичності над динамікою, пластична завершеність образів, домінування лінії (малюнка) над колоритом. У композиції — обов'язкова наявність трьох планів, куліс, невелика глибина простору.

Інтенсивний розвиток пейзажного жанру. Трактування природи як втілення розумності і краси, гармонії буття, грандіозності і величчя світу.

Нікола Пуссен — найвидатніший представник стилю класицизму в мистецтві малярства. Еволюція класицизму до рококо у творчості Ватто і Буше.

Класицистична скульптура, її характерні риси: а) розвиток у межах

«великого стилю» (міські і паркові ансамблі, прикрашення громадських і культових споруд); б) широке розповсюдження скульптурного портрета, зовнішня його репрезентативність, аристократична вишуканість.

Український класицизм. Запізнілий характер українського класицизму, несприятливість умов його розвитку (кінець XVIII — перші десятиліття XIX ст.).

Наявність рис класицизму в творчості українських живописців — вихованців Петербурзької Академії мистецтв: Пимена Орлова («Сцена з римського карнавалу») та Г. Лапченка («Купальниця»).

Короткотривалість розвитку класицизму в українській літературі. Обмежена кількість жанрів, в основному «низьких» (геройко-комічна поема, байка, травестійна ода, гумористично-сатирична проза, комічна опера). Риси класицизму в творчості І. Котляревського («Енеїда», «Наталка Полтавка», «Москаль чарівник»).

Романтизм

Історико-культурний напрям та художній стиль, що прийшов на зміну класицизму і охопив наприкінці XVIII — першій половині XIX ст. майже всі країни Європи, США та основні мистецтва: літературу, малярство, музику, театральне мистецтво.

Три етапи в розвитку романтизму: ранній період (кінець XVIII ст. — 1820 рр.); період розквіту (1830–1840 рр.); новий етап (1860 рр.). Паралельний розвиток романтизму і класицизму на першому етапі, романтизму і реалізму — на другому і третьому етапах.

Незадоволення існуючою дійсністю та категоричне неприйняття естетичних принципів класицизму як фактори, що визначили появу романтизму.

Ідеалістична філософія (погляди Т. Й. Гердера і Й. Г. Фіхте) як філософське підґрунтя романтизму.

Естетичні витоки романтизму: «оссіанізм» в англійській літературі II пол. XVIII ст., ідеї Ж.-Ж. Руссо (Франція); творчість митців «Бурі і натиску» (Німеччина).

Національна багатоваріантність романтизму, специфічний прояв його в мистецтвах різних країн і народів.

Погляди романтиків на Світ і Людину в ньому. Таємничість Світу, недоступність його пізнання Розумом. Інтуїція, збочення від нормального психічного стану (божевілля, екстаз, натхнення, передчуття тощо) як шляхи проникнення в таємниці Світу, у вищі сфери духовного життя.

Нове розуміння ідеалу і дійсності у порівнянні з класицизмом і Просвітництвом, відчуття глибокого розриву між ними.

Естетичні принципи романтизму:

1. Культ мистецтва як сили, здатної перебудувати світ, як вища сутність, вища цінність, вища реальність.
2. Уподібнення твору мистецтва живому організмові, який виростає з душі митця.
3. Заперечення класицистичного принципу «наслідування природі». Митець — вільний у своїй творчості, покликаний творити нову природу, особливий світ — більш прекрасний, ніж дійсність.
4. Тяжіння до фантастики, гротескності, символіки; поєднання трагічного і комічного, буденного і піднесеного, «високого» і «низького», реального і ірреального, надприродного.
5. Прагнення до синтезу мистецтва з релігією, філософією; обстоювання взаємопроникнення жанрів і стилів.

Специфічне виявлення рис романтизму в різних мистецтвах

Література

1. Руйнування всієї системи класицистичної поетики (строкої регламентації стилів і жанрів, дотримання «трьох єдностей» тощо).
2. Поява нових жанрів (історичного роману, фантастичної повісті, ліро-епічної поеми) і збагачення традиційних (історичної драми, балади).
3. Великий інтерес до фольклору, історичної тематики, національної міфології.
4. Заглиблення в емоційний світ і таємничий зміст людської душі. Прагнення до створення образів героїв з сильними характерами і нескореним духом, демонічними пристрастями.
5. Винятковий драматизм сюжетів, різка контрастність образів, картин, обставин.
6. Посилена увага до зображення природи, її романтизація, одухотворення, наділення рисами як добрих, так і злих сил.
7. Мотиви трагічної долі особистості, роздвоєння душі, світової туги, космічного песимізму, таємничих ночей, розгулу стихії, могил, руїн тощо — типові мотиви романтичної літератури.
8. Розквіт лірики, зокрема інтимної, підвищена увага до жанру пісні і взагалі пісенності. Ліризація прози.
9. Збагачення і урізноманітнення засобів віршування (строфіки, ритміки, мелодики вірша).
10. Дж. Г. Байрон і В. Гюго як найтиповіші представники романтизму в літературі.

Образотворче мистецтво

1. Захоплення історичною та екзотичною тематикою. Як і в літературі — драматизм сюжетів, «титанізація» і «демонізація» образів.
2. Інтенсивний розвиток пейзажного жанру з перевагою образів «дикої» природи (бурхливого моря, таємничих гір тощо).
3. Зростання ролі композиційного та кольористичного вирішення малярських творів, перевага кольорової плями над лінією, малюнком.
4. У портретному жанрі — героїзація образів, заглиблення в емоційний світ портретованих.
5. Посилення розповідності малярського мистецтва під впливом літератури і «пісенності», поетичності — під впливом музики.
6. Розквіт книжкової графіки, увага до ілюстрування видатних творів світової літератури.
7. Ежен Делакруа (1798 — 1863) як один з основоположників і найтиповіших представників романтизму в образотворчому мистецтві (найзагальніша характеристика творчості).

Музика

1. Особливе місце музики в мистецтві романтизму, як найромантичнішого з усіх інших мистецтв, «посередниці між духом і матерією».
2. Лірична і глибоко емоційна наповненість звучання, звернення до національної (фольклорної і міфологічної) тематики, особлива увага до гармонійності звучання.
3. Розквіт пісенного жанру (пісні, романсу), вплив пісенності на всі інші музичні жанри.
4. Інтенсивний розвиток програмної музики на літературні, міфологічні, історичні сюжети та мотиви природи.
5. Перевага вільної форми над канонічною. Широке поширення жанрів фантазії, прелюдії, експромта.
6. Зближення музики з малярським мистецтвом, підвищення ролі зображальності музичних творів.
7. Ріхард Вагнер як теоретик романтизму в музиці і найтиповіший його представник.

Український романтизм.

1. Ідеї національного визволення, прагнення до відновлення державності як ідеологічна основа українського романтизму.
2. Велика увага до історичного минулого, усної народної поезії.
3. Підкреслений демократизм, тісний зв'язок з життям простого народу.

4. Образи степу, могил, Дніпра, кобзарів-бандуристів, мотиви смутку, безнадії — характерні риси творчості українських поетів — попередників Т. Шевченка (А. Метлинський, Л. Боровиковський та ін.).

5. Рання творчість Шевченка-поета і Шевченка-художника як найповніший вияв романтизму в українській літературі й образотворчому мистецтві.

6. Риси романтизму в українській музиці (С. Гулак-Артемівський, М. Лисенко).

Стиль модерн

Модерн — історичний художній стиль, який наприкінці XIX — початку XX ст. (1880–1900 рр.) охопив основні мистецтва (живопис, графіку, скульптуру, літературу, музику, прикладні мистецтва) і поширився майже на всі країни Європи і Америки. Проміжне місце стилю модерн між реалізмом і авангардистськими і постмодерністськими течіями XX ст.

Особливості виникнення стилю модерн. Вольові зусилля конкретних митців, спрямовані на відновлення єдиного універсального стилю в європейському мистецтві, що був втрачений у першій половині і середині XIX століття під натиском реалізму.

Передумови появи стилю модерн: а) криза суспільної свідомості, викликана загостренням соціальних протиріч і бурхливим розвитком науково-технічного процесу; б) поява нових світоглядних концепцій, які прийшли на зміну пануючій протягом тривалого часу філософії позитивізму (філософські концепції Бергсона, Шопенгауера, Ніцше, Фрейда, Шпенглера та ін.), концепція «Філософії життя» як філософська основа стилю модерн; в) криза релігії і тенденція до її оновлення на базі поєднання язичництва і християнства; г) вплив ніцшеанського розуміння культури як боротьби двох протилежних начал: діонісійського, буйного, хаотичного і організованого, гармонійного; д) прагнення суспільства, яке пережило позитивізм, знову доторкнутись до ірраціонального; є) відродження ряду тенденцій, властивих готиці, бароко і романтизму.

Панестетизм, культ краси як основний «збудник» нового стилю. Проголошення глобальної ролі мистецтва в перебудові світу («краса врятує світ»).

Символізм як найхарактерніший прояв модерну в мистецтві слова. Розуміння символу як «зустрічі світу зовнішнього зі світом внутрішнім». «Внутрішнє» — головний об'єкт пізнання у літературі символізму. Завдання мистецтва — «об'єктивізувати суб'єктивне, а не суб'єктивізувати об'єктивне» (Гюстав Канн).

Згода, інтуїція, теургічний акт як основні засоби пізнання внутрішнього, його зміни, перетворення. Відмова від описовості, натуралізму,

натомість — метафоричність, звернення до алюзії, натяку. Велика увага до міфу як «рухливого символу».

Символізм і модерн — дві сторони однієї медалі. Творче, перетворююче начало як принципова установка символізму на відміну від міметичного начала реалізму й імпресіонізму.

Примат ідеї як характерна особливість стилю модерн.

Настійні пошуки шляхів створення єдиного синтетичного мистецтва. Погляд на різні мистецтва як на явища єдиного художнього мислення. Теоретичне обґрунтування синтезу мистецтв в трактаті Р. Вагнера «Опера і драма» (1851). Універсалізація митців модерну (Ван де Вельде, В. Серов, М. Врубель та ін.).

Іконографія мистецтва модерну, найбільш послідовне виявлення її у малярстві й графіці. Мотиви віталізму, навіяні «філософією життя» — основні мотиви стилю модерн. Втілення в живописних і графічних образах ідеї спільності всього живого, пробудження, проявлення душевних сил, оновлення, молодості, весни. «Вихрі», «Танці», «Вакханалії», «Поцілунки», «Екстази» тощо — розповсюджені сюжети малярських і графічних творів поряд з мотивами зів'янення, згасання, умирання.

Велика увага митців модерну до рослинного і тваринного світу, символічне трактування ними дерев, квітів, птахів тощо, що відповідало як вимогам самого стилю, так і основним постулатам «філософії життя».

Метафоричний характер мімефісу в модерні, уподібнення створених митцями образів формам живого організму. Звідси — домінування кривих, гнучких ліній, властивих природі, і, навпаки, ігнорування прямих форм як штучних, таких, що створені людиною.

Звернення митців модерну до стилізації як до засобу поєднання реального з ірреальним, фантастичним; використання окремих елементів готики і бароко, підпорядкування їх принципам стилю модерн.

Символізм як основна форма виявлення стилю модерн в літературі.

Характерні риси прикладного мистецтва модерну, застосування в ньому принципу «динамічної рівноваги».

Недовговічність стилю модерн, виникнення на його основі різних модерністських і постмодерністських стильових течій.

Підсумки спецкурсу.

Орієнтовна тематика студентських рефератів

1. Визначальні риси візантійського стилю у монументальних розписах Київської Софії.
2. Трансформація візантійського стилю в українському іконописі XI–XVIII століть.
3. «Повість временних літ» як зразок візантійського літературного стилю.
4. Архітектура — провідне мистецтво доби Середньовіччя. Філософський зміст і художній образ готичного собору.
5. Загальна характеристика літератури романської доби (тематика, жанри, стильові особливості).
6. Куртуазна поезія і поезія мінензінгерів і вагантів як унікальне явище середньовічної літератури.
7. Гуманізм — ідеологічна і філософська база ренесансу.
8. Данте — останній поет Середньовіччя і перший поет Нового часу.
9. Ренесанс як історичний художній стиль, характер виявлення його в різних видах мистецтва.
10. Загальна характеристика літератури італійського Відродження (Петрарка, Аріосто, Бокаччо).
11. «Давид» і «Мойсей» Мікеланджело як типові і найдосконаліші зразки ренесансної скульптури.
12. Ван Ейк — основоположник нідерландського Відродження. Гентський вівтар — вершинний твір Ван Ейка.
13. Поема Аріосто «Несамовитий Роланд» як типовий твір ренесансної літератури.
14. Іспанське ренесансне малярство. Ель Греко як своєрідний водорозділ між мистецтвом Ренесансу і бароко.
15. Бароко як ідеологічний напрям і художній стиль (загальна характеристика).
16. Визначальні стильові особливості літератури бароко.
17. Скульптура і живопис бароко (найзагальніша характеристика).
18. Українське бароко, його специфічні риси у порівнянні з бароко західноєвропейським.
19. Українська барокова література (загальна характеристика).
20. Стиль бароко в українському образотворчому мистецтві XVII — XVIII століть (загальна характеристика).
21. Класицизм як ідеологічний напрям і художній стиль (загальна характеристика).
22. Література класицизму (загальна характеристика).

23. Характерні риси класицистичного малярства.
24. Архітектура класицизму (загальна характеристика).
25. Риси класицизму в українській літературі й образотворчому мистецтві.
26. Естетичні принципи романтизму.
27. Найхарактерніші риси літератури романтизму.
28. Музика як найромантичніше мистецтво. Синтез музики, літератури й образотворчого мистецтва.
29. Специфічні особливості українського романтизму.
30. Передумови виникнення й філософська основа стилю модерн.
31. Символізм як основна форма виявлення стилю модерн в літературі.
32. Стиль модерн в образотворчому мистецтві (малярство, графіка).
33. Український модерн початку ХХ ст. (загальна характеристика).

Література з проблем спецкурсу

1. *Аникст А. А.* Ренессанс, маньєризм, бароко в літературі і мистецтві Західної Європи // Ренессанс, бароко, класицизм. — М., 1966.
2. *Античність.* Середні віки. Нове час: проблеми мистецтва. — М., 1977.
3. *Аркін Ф. Е.* Образи архітектури і скульптури. — М., 1990.
4. *Барабаш Ю.* Духовні прагнення понять // Слово і час. — 1994. — № 6.
5. *Барабаш Ю.* Причини до теми «Гоголь і українська література бароко» // Слово і час. — 1992. — № 9.
6. *Бахтин М. М.* Творчість Франсуа Рабле і народна культура Середньовіччя і Ренесансу. — М.,
7. *Баяджієв Г. Н.* Питання про класицизм XVII століття // Ренесанс, бароко, класицизм. — М., 1966.
8. *Бессмертный Ю. Л.* Життя і смерть в середні віки. — М., 1971.
9. *Бенеш О.* Мистецтво Північного Відродження і його зв'язок з сучасним духовним і інтелектуальним рухом. — М., 1973.
10. *Бычков В. В.* Візантійська естетика: теоретичні проблеми.
11. *Ванслов В. В.* Естетика романтизму. — М., 1966.
12. *Варнеке Б.* Романтизм і класицизм. — Одеса, 1941.
13. *Величковський Іван.* — Твори. — К., 1972.
14. *Вельфлін Г.* Ренесанс і бароко. — СПб, 1913.
15. *Вельфлін Г.* Основні поняття історії мистецтва. — М.-Л., 1930.
16. *Винкельман І.* Історія мистецтва давності. — М.-Л., 1933.
17. *Виппер Б. Р.* декілька тезисів про проблему стилю // Творчість. — 1962. — № 9.

18. *Виппнер Б. Р.* Искусство XVII века и проблемы барокко // Ренессанс, барокко, классицизм. Проблемы стилей в западноевропейском искусстве XV-XVII веков. — М., 1966.
19. *Всеобщая история искусства.* В 6-ти тт. — Т. I. — М.-Л., 1956-1966.
20. *Гегель.* Манера, стиль, оригинальность // Гегель. Эстетика: В 4-х т. — Т. I. — М., 1968.
21. *Гершензон-Чегодаев Н. М.* Возрождение в нидерландском искусстве // Ренессанс, барокко, классицизм. Проблемы стилей в западноевропейском искусстве XV-XVII веков. — М., 1966.
22. *Григорович В. Б.* Великие музыканты Европы: Бах, Гайдн, Моцарт, Бетховен. — М., 1980.
23. *Гуревич А. Я.* Категории средневековой культуры. — М., 1972.
24. *Гюго В.* Собор Паризької Богоматері. — К., 1983.
25. *Данилова И. К.* О категории времени в живописи Средних веков // Из истории культуры Средних веков и раннего Возрождения. — М., 1976.
26. *Дюби Ж.* Европа и Средние века. — Смоленск, 1994.
27. *Европейский романтизм.* — М., 1973.
28. *Ежевский С.* Женщина в Средние века в Западной Европе // Ежевский С. Сочинения. — Т. 3. — М., 1870.
29. *Жаборюк А.* Давні українське малярство. — Одеса, 2003.
30. *Иванов К. А.* Многоликое Средневековье. — М., 1966.
31. *Иванов К. А.* Трубадуры, труверы и минензингеры. — М., 1997.
32. *Дюньо І.* Про українську літературу барокко // Українське літературне барокко. — К., 1987.
33. *Из истории культуры Средних веков и Возрождения.* — М., 1976.
34. *История русского искусства:* В 2-х тт. — ТТ. 1, 2. — М., 1957.
35. *Історія українського мистецтва:* В 6-ти т. — Т. I-VI. — К., 1966-1970.
36. *Карлсон, Фредерик Чарльз.* История средневековой философии. — М., 1997.
37. *Кон-Винер.* История стилей изобразительных искусств. — М., 2000.
38. *Ковалевская Н.* Русский классицизм. — М., 1964.
39. *Конрад Н. И.* Запад и Восток. — М., 1972.
40. *Лазарев В. Н.* История Византийской живописи. — М., 1986.
41. *Либман М. Л.* Проблема стиля в изобразительном искусстве эпохи Возрождения в Италии // Ренессанс, Барокко, классицизм. — М., 1966.
42. *Либман М. Л.* Немецкая скульптура 1350-1550 гг. — М., 1980.
43. *Літературознавчий словник-довідник.* — К., 1997.
44. *Лихачева В. Д.* Искусство Византии IV-XV вв. — М., 1986.
45. *Логвин Г. Н.* Новое о древнем украинском искусстве // Сквозь века. — М., 1986.
46. *Ляковская О. А.* Французская готика. — М., 1973.
47. *Макаров А.* Світло українського барокко. — К., 1994.
48. *Мейлах М.* Язык трубадуров. — М., 1975.
49. *Мишианич О.* Прийняття християнства і давня українська література // Радянське літературознавство. — 1968. — № 6.
50. *Морозов А. А.* Проблемы европейского барокко // Вопросы литературы. — 1968. — № 12.

51. *Музыкальная эстетика Западной Европы XII-XVIII веков.* — М., 1971.
52. *Муратова К. М.* Мастера французской готики XII-XIII вв. — М., 1988.
53. *Наливайко Д. С.* Українське і Європейське Відродження // Вітчизна. — 1972. — № 5.
54. *Наливайко Д. С.* Українське літературне бароко в європейському контексті // Українське літературне бароко. — К., 1987.
55. *Наливайко Д. С.* Искусство: направления, течения. стили. — К., 1985.
56. *Пушкарева Н. Л.* Семья, женщина, сексуальная этика в православии и католицизме. Этнографическое обозрение. — 1995. — № 3.
57. *Развитие бароко и зарождение классицизма в России.* — М., 1989.
58. *Рисак О.* Проблеми синтезу мистецтв в українській літературі кінця XIX — початку XX ст. — К., 1999.
59. *Рязанцева Т.* Змалювати думку. — К, 1999.
60. *Сарбьянов Д. В.* Стиль модерн. Истоки. История. Проблемы. — М., 1989.
61. *Середні віки на Україні.* — К., 1971.
62. *Соколов.* Теория стиля. — М., 1968.
63. *Степовик Д.* Історія української ікони X–XX століть. — К., 1996.
64. *Теория литературы.* Литературный процесс. — Т. IV. — М., 2001.
65. *Теория литературы.* Основные проблемы в историческом освещении: В 3-х т. — Кн. 3. — М., 1962.
66. *Ткаченко А.* Мистецтво слова. Вступ до літературознавства. — К., 1998.
67. *Українська культура.* Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. — К., 1993.
68. *Українське бароко.* Матеріали 1-го Конгресу Міжнародної асоціації Україністів. — К., 1993.
69. *Українська та зарубіжна культура.* Лекції за ред. Д. Антоновича. — К., 1993.
70. *Українська та зарубіжна культура.* — К., 2000.
71. *Художественный язык Средневековья.* — М., 1982.
72. *Чижевський Д.* Історія української літератури. — Тернопіль, 1994.
73. *Штейн Л. А.* Испанская эстетика. Ренессанс, бароко, Просвещение. — М., 1972.

Зміст

<i>Вступ</i>	3
Художній стиль як естетична категорія.....	3
Історичні художні стилі доби Середньовіччя	4
Візантійський стиль	4
Романський стиль	6
Готичний стиль	7
Історичні художні стилі нового часу	9
Ренесанс	9
Бароко	13
Класицизм	17
Романтизм	19
Стиль модерн	22
Орієнтовна тематика студентських рефератів	24
Література з проблем спецкурсу	26

Здано у виробництво 12.01.2005. Підписано до друку 15.03.2005. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Times». Друк офсетний. Ум. друк. арк. 1,86.
Тираж 100 прим. Зам. № 61.

Видавництво і друкарня «Астропринт»
(Свідоцтво ДК № 1373 від 28.05.2003 р.)
65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 24
Тел.: (0482) 26-98-82, 26-96-82, 37-14-25
www.astroprint.odessa.ua

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК